

според напишаните ајдутски правила, стража. Иако залегнат, остана буден само курирот, којшто, вслушан во далечните шумови, ја посматраше копрената на ноќта како бесшумно се спушта и, небаре згусната од умор, лази по блиските карпи. Наскоро, и неподвижната модрина се втопи во сенките на дрвјата. Двајцата четници набргу заспаа, но Корнишовски, секогаш претпазлив, се острелушуваше на секој шум.

Крсто Асенов, крајно изморен од напливот на сите чувства и на сè што доживеа во денот што измина, спиеше завален на десната страна, со лесно свиткани коленици, и со прегрната пушка. Ана не спиеше. Поткрената на лакти, го гледаше: нејзините очи, набабрени од љубов, која овојпат не требаше да ја крие од никого, поминуваа слободно по неговото лице, по неговите мустаќи и брада, по неговата уста, осветлувана од еден тенок зрак на месечината. Сè уште не заборавајќи ништо од она што ѝ се случи, се чувствуваше вознемирена, но, гледајќи како, во сонот, му се отпуштаат мускулите на лицето, враќајќи му го оној младешки израз на кој, со некој далечен копнеж, се сеќаваше уште од Дупница, чувствуваше дека и самата се смирува, откривајќи ја, повторно, сета своја среќа: ѝ се чинеше дека таа е најсреќната жена на земјата; и го имаше тоа, повторно возобновено, чувство на сигурност: тој стамен војвода, којшто лежеше како дете, и чиешто име се спомнуваше со почит и восхит во кукушко, и во сета Македонија, сега беше нејзин маж. Го гледаше со љубов. Не се прашуваше дали ќе преживеат: беше уверена во тоа. Но ако лошите наречници беа предрекле друго за неа, ако ѝ било пишано да умре млада, таа, во сета своја среќа, и со тоа се согласуваше: само тој да преживее.

Времето несетно врвеше: таа не беше свесна за неговиот тек. Го виде, како сенка, курирот, како оди кон четниците, и како, внимателно го подбутнува Големанова, за да го разбуди. Но Големанов не спиеше. Тој само се

закашла, мавна со главата, и, не правејќи никаков шум, стана. Курирот седна недалеку, па, пипајќи по земјата, каде што сакаше да легне, нацбара на некој камен, го помести тивко настрана, и задоволен дека успеал да си обезбеди место како постела, ја стави набубрената торба под глава, и легна. Потоа ја привлече пушката кон себе, и ги затвори очите.

Сè беше тивко и неподвижно, како маѓепсано. Само се слушаше рамномерното дишење на заспаните четници. Дрвјата беа задумани, нежно обвиткани од модрата мекота на темницата, која незабележливо и натаму се пластеше, додека на небото, несигурна и колеблива, болскотеше бледата месечина. Четниците спиеја понастрана; недалеку од нив, на мало растојание еден од друг, лежеа Ана и Крсто. Ана Малешевска не спиеше, и не сакаше да спие. Слободна во таа тивка ноќ, наследена од ничии погледи, и натаму сета предадена на таа полнота на љубовта, на некој начин просто завидувајќи си на себе самата на среќата што ја чувствуваше, таа го посматраше лицето на Крсто, по кое тојчас минуваше пердувестата сенка на некое облаче. Сè што посакуваше, сè по што мечташе, сè по што копнееше, беше тоа – да седи, така налактена, да го посматра, да го гледа: кога би можело, до крајот на животот. Во сонот, Крсто се насмевнуваше, и нешто мрмореше. Ана, исто така, му одговори со насмевка. Посакуваше да му се приближи, да го слушне неговиот мрмор, да го допре; или само да ја стави главата на неговата рака; или само да го гибне со прстите, да помине со дланката по неговата коса, но не се осмелуваше; не само плашејќи се да не го разбуди: едноставно, не се осмелуваше.

Крсто се помести, и ја крена раката. Низ магличестите пространства на сонот, тој, ослободен од сите грижи на војводството и на скорешните трауми, трчаше, воздушесто лесен, низ огромните полиња со калинки во цут:

одеднаш, пред него се појави Ана, и тој ја грабна со десната рака, и ја крена угоре, кон небото, чувствувајќи го врз лицето скокотливиот галеж од допирот на нејзината коса. Потоа заедно потрчаа кон сонцето што изгреваше, додека утринската роса ги влажнеше, со мирисот на покосената трева, нивните вжештени образи. Трчаа напред, низ тие непрегледни полиња во кои палаво се нишкаа цветовите, чијшто дел беа и самите: трчаа низ ослободената земја, Земјата на калинките, и во неа и тие за првпат се чувствуваа слободни, и си припаѓаа еден на друг, дури сега свесни за сета своја младост: тој имаше двај дваесет и шест години, а таа осумнаесет. Трчаа удолу, кон морето, леснокрили и неоптоварени, додека тревките се повиваа под нивните боси нозе, а низ крајпатните ливади распосланите цвеќиња маѓосно ја ширеа својата миризба: сред нив, трчаа тие двајцата, откривајќи ја, во сета таа безгрижност што ги преплауваше нивните срца, убавината на животот, и убавината на младоста: на сопствената младост, на сопствената, нескриена и слободно искажувана љубов.

Не поместувајќи го кичерот коса што ѝ паѓаше на детското лице, Ана Малешевска, го следеше изразот на Крстовото лице и неговата насмевка, наеднаш јарко осветлени од месечината. Сè на тоа лице ѝ беше интересно, и никогаш не го имаше видено толку блиско, и толку јасно. И малите брчки, коишто сега ѝ изгледаа подлабоки, и густата темна брада, и мустаќите што го правеа малу постар отколку што беше, и клепките што му ги покриваа очите, и трепките, и широките веѓи, и лесното дишење, и полуотворената уста, и разбушавената коса – сето тоа за неа, сега, беше ново, незабележано, иако таа го гледаше, него и неговото лице, толкупати, и, иако толкупати, потоа, го замислуваше: но никогаш досега не го гледаше така, просто впивајќи го секој детаљ во себе, просто пребарувајќи ја секоја пора на неговото лице,